

Preses relīze

Luksemburgā, 2016. gada 26. janvārī

Eiropas Komisija “kopumā vāji” risināja finanšu krīzes izraisītās problēmas, norāda ES revidenti

Eiropas Komisija nebija sagatavojusies pirmajiem pieprasījumiem sniegt finansiālo palīdzību 2008. gada finanšu krīzes laikā, jo brīdinājuma signāli netika pamanīti, teikts Eiropas Revīzijas palātas jaunajā ziņojumā. Revidenti konstatēja, ka, neskatoties uz pieredzes trūkumu, Komisija sekmīgi pārvaldīja palīdzības programmas, kuru rezultātā tika īstenota reforma, un norāda uz vairākiem pozitīviem iznākumiem. Tomēr revidenti vērš uzmanību arī uz vairākām problemātiskām jomām saistībā ar Komisijas “kopumā vāji” pārvaldīto finanšu krīzi: nekonekventu pieeju valstīm, ierobežotu kvalitātes kontroli, vāju īstenošanas uzraudzību un trūkumiem dokumentēšanā.

“Krīzes sekas joprojām ir jūtamas, un attiecīgo aizdevumu programmu apmērs kopš tā laika ir sasniedzis miljardus euro,” norādīja par šo ziņojumu atbildīgais Eiropas Revīzijas palātas loceklis B. Tome Mugurusa [Baudilio Tomé Muguruza]. “Tāpēc obligāti ir jāmācās no pieļautajām kļūdām”.

Revidenti analizēja, kā Komisija pārvaldīja finansiālo palīdzību, kas tika sniegta piecām dalībvalstīm – Ungārijai, Latvijai, Rumānijai, Īrijai un Portugālei. Revīzijā konstatēja, ka Komisija sekmīgi uzņēmās savus jaunus pārvaldības pienākumus; revidenti uzskata, ka, ņemot vērā laika ierobežojumus, tas bija sasniegums. Krīzei turpinoties, Komisija arvien vairāk sistematizēja iekšējo zinātību un sadarbojās ar dažādām ieinteresētajām personām attiecīgajās valstīs. Īstenojot turpmākas reformas, tika ieviesta arī labāka makroekonomiskā uzraudzība.

Norādot uz vairākiem svarīgiem pozitīviem iznākumiem, izvērstajā revīzijas ziņojumā ir arī apzinātas četras galvenās problemātiskās jomas saistībā ar veidu, kādā Komisija pārvaldīja finanšu krīzi: nekonekventa pieeja valstīm, ierobežota kvalitātes kontrole, vāja uzraudzība un trūkumi dokumentēšanā.

Svarīgi pozitīvi iznākumi. Revidenti konstatēja, ka programmu mērķi bija sasniegti. Pārskatītie budžeta deficīta mērķi lielākoties tika sasniegti. Situācija strukturālā budžeta deficīta jomā uzlabojās, kaut arī tas notika atšķirīgā tempā. Dalībvalstis – kaut ar zināmu kavēšanos – izpildīja vairāku to programmās paredzēto nosacījumu. Programmas veicināja reformu īstenošanu. Valstis lielākoties turpināja reformas, ko prasīja programmu nosacījumi, un četrās no piecām valstīm tekošā konta līdzsvarošana notika ātrāk, nekā paredzēts.

Nekonekventa pieeja. Revidenti atklāja vairākus piemērus tam, ka attieksme pret līdzīgā situācijā esošām valstīm nebija vienāda. Dažās programmās palīdzības nosacījumi bija mazāk stingri un tādējādi vieglāk

Šī preses relīze sagatavota, lai sniegtu kopsavilkumu par Eiropas Revīzijas palātas pieņemto īpašo ziņojumu.

Tā pilns teksts ir pieejams Palātas tīmekļa vietnē: www.eca.europa.eu.

ECA Press

Mark Rogerson – runaspersona Tālr.: (+352) 4398 47063 Mob. tālr.: (+352) 691 55 30 63

Damijan Fišer – preses sekretārs Tālr.: (+352) 4398 45410 Mob. tālr.: (+352) 621 55 22 24

12, rue Alcide De Gasperi - L-1615 Luxembourg

E: press@eca.europa.eu @EUAuditorsECA eca.europa.eu

īstenojami. Prasītās strukturālās reformas ne vienmēr bija samērīgas ar problēmām, vai arī reformu ievirze bija gluži atšķirīga. Dažām valstīm budžeta deficīta mērķi bija izvirzīti pielaidīgāk, nekā to pamatoja ekonomikas situācija.

Ierobežota kvalitātes kontrole. Komisijas programmu darba grupu veiktā būtiskāko dokumentu pārbaude bija nepietiekama vairākos aspektos. Pamataprēķinus nepārbaudīja ārpus darba grupām, ekspertu darbs netika pietiekami rūpīgi pārbaudīts, un pārbaudes process netika pienācīgi dokumentēts.

Vāja uzraudzība. Attiecībā uz budžeta deficītu Komisija izmantoja uz uzkrājumiem balstītus mērķus. To sasniegšanu var novērtēt tikai pēc zināma laika. Šādi mērķi nodrošina atbilstību pārmērīga budžeta deficīta novēršanas procedūrai, taču, pieņemot lēmumu par programmas turpināšanu, Komisija nevar pārlicinoši ziņot, vai dalībvalsts ir faktiski sasniegusi mērķi.

Trūkumi dokumentēšanā. Komisija izmantoja esošo, diezgan sarežģīto izklājlapas formāta prognozēšanas rīku. Dokumentēšana neļāva atpakaļejoši izsekot pieņemtos lēmumus. Datu pieejamība uzlabojās, tomēr pat par jaunākajām programmām trūka dažu būtisku dokumentu. Nosacījumi saprašanās memorandā ne vienmēr bija pietiekami sasaistīti ar vispārējiem ekonomikas politikas nosacījumiem, ko noteikusi Padome.

Eiropas Revīzijas palāta iesaka Eiropas Komisijai:

- izveidot iestādes līmeņa sistēmu, kas ļautu ātri mobilizēt darbiniekus un zinātību, ja rastos nepieciešamība īstenot finansiālās palīdzības programmu;
- attiecībā uz prognozēšanas procesu veikt sistemātiskāku kvalitātes kontroli;
- uzlabot uzskaiti un pievērst tai uzmanību kvalitātes pārbaudē;
- nodrošināt pienācīgas procedūras programmu pārvaldības un saturs kvalitātes pārbaudei;
- saprašanās memorandā iekļaut mainīgos lielumus, ko tā var iegūt īsā laikā;
- izšķirt nosacījumus pēc svarīguma un veltīt uzmanību patiešām svarīgu reformu īstenošanai;
- formalizēt starpiestāžu sadarbību ar citiem programmu partneriem;
- padarīt parāda pārvaldības procesu pārredzamāku;
- turpināt valstu veikto korekciju būtiskāko aspektu analīzi pēc programmu slēgšanas.

Īpašais ziņojums Nr. 18/2015 “**Grūtībās nonākušajām valstīm sniegtā finansiālā palīdzība**” ir pieejams 23 ES oficiālajā valodās. Skatīt piezīmes izdevējiem nākamajās lappusēs.

Piezīmes izdevējiem

2008. gadā Eiropā sākās finanšu krīze, kas izvērsās valsts parāda krīzē. Valsts parāda krīzi izraisīja dažādi faktori, tostarp vāja banku uzraudzība, neatbilstīga fiskālā politika, kā arī grūtības, ar kurām saskārās lielas finanšu iestādes (un ar tām saistītās glābšanas izmaksas, ko sedza sabiedrība). ES dalībvalstis piemeklēja divi krīzes vilņi – pirmais vilnis 2008.–2009. gadā skāra valstis, kas nebija eurozonas dalībnieces, savukārt otrais vilnis izplatījās eurozonā. Makrofinansiālu palīdzību bija spiestas meklēt kopumā astoņas ES dalībvalstis – tās bija Ungārija, Latvija, Rumānija, Īrija, Portugāle, Grieķija, Spānija un Kipra.

Revīzijas tvērums

Īpašajā ziņojumā Nr. 18/2015 “Grūtībās nonākušajām valstīm sniegtā finansiālā palīdzība” apskatīts, vai Komisijas veiktā finansiālās palīdzības programmu pārvaldība bija atbilstīga. Revidenti meklēja atbildes uz šādiem jautājumiem: i) Vai pieaugošie fiskālie riski tika konstatēti savlaicīgi? ii) Vai procesi bija pietiekami labi izstrādāti, lai piedāvātu visaptverošu ieguldījumu ar programmām saistīto lēmumu pieņemšanā? iii) Vai Komisija aizņēmas līdzekļus ar labāko pieejamo procentu likmi un atbilstīgi labākajai parāda vērtspapīru emitēšanas praksei? iv) Vai finansiālās palīdzības programmu galvenie mērķi tika sasniegti?

Netika revidēti ES politiskajā līmenī pieņemtie lēmumi. Ziņojumā nebija izskatīts hipotētisks scenārijs, proti, finansiālās palīdzības nesniegšana vai krīzes atrisināšanas iespējamība, izmantojot citus līdzekļus. Tajā nebija vērtēta arī parāda atmaksājamība vai aizdevumu atmaksas iespējamība. Nebija vērtēts arī tas, vai Padome ir noteikusi atbilstošākos budžeta deficīta mērķus vai strukturālos nosacījumus krīzes atrisināšanai. Veicot revīziju attiecībā uz Komisijas sadarbību ar citiem partneriem, Palāta nevērtēja, vai to iesaistīšanās bija pamatota.

Ungārija

Uzņēmuma “*Lehman Brothers*” sabrukums 2008. gada oktobra sākumā izraisīja ieguldītāju noskaņojuma maiņu negatīvā virzienā. Tās rezultāts bija valsts vērtspapīru izpārdošana neveiksmīgā obligāciju izsolē un strauja valūtas vērtības krišanās. Saspringtā situācija ārvalstu valūtas tirgos palielināja banku likviditātes problēmas — tās saskārās ar grūtībām valūtas mijmaiņas darījumu izpildē. Ungārija pieprasīja finansiālo palīdzību, jo pastāvēja bažas, ka arvien pieaugošā panika izjauks tirgus mehānismus tādā pakāpē, ka Ungārija strauji var zaudēt spēju piesaistīt ārējo finansējumu.

Latvija

Trīs mēnešu laikā pirms palīdzības pieprasījuma noguldījumu apjoms bija samazinājies par 10 %. Būtiskākā nozīme šajā procesā bija *Parex* bankai, kura saskārās ar nopietnām likviditātes problēmām pēc tam, kad bija zaudējusi vairāk nekā ceturto daļu savu noguldījumu. Šajā laikposmā oficiālās rezerves samazinājās gandrīz par 20 %, jo centrālā banka pārdeva ārvalstu valūtu, lai aizsargātu valūtas piesaistes kursu. 2008. gada novembrī valdība nolēma iejaukties un nacionalizēt *Parex* banku. Decembrī valdība noteica ierobežojumus noguldījumu izņemšanai no *Parex* bankas. Saskaņā ar premjerministra apgalvoto Latvijai finansiālā palīdzība bija nepieciešama trīs iemeslu dēļ, proti, lai pārvaldītu *Parex* banku, lai finansētu budžeta deficītu, kā arī lai stabilizētu finanšu tirgu. Arvien pieaugošās bažas saistībā ar Latvijas finanšu sistēmu un ārējo parādu izraisīja maksājumu bilances un banku krīzi.

Rumānija

Sākoties globālajai finanšu krīzei 2008. gadā, valsts finanšu tirgi un banku sistēma tika pakļauti ārkārtīgi liela spiedienam. Piekļuve ārējam finansējumam bija ierobežota, tāpēc ievērojami palielinājās procentu likmes. Kapitāla plūsmu palēnināšanās dēļ būtiski – par vairāk nekā 15 % – kritās valūtas kurss, pazeminot aktīvu kvalitāti un vēl vairāk pasliktinot banku bilances. Centrālā banka iejaucās, lai stabilizētu Rumānijas leju. Rumānijas kredītreitings tika pazemināts līdz līmenim, kas zemāks par ieguldījumu kredītreitingu, un šāda kredītreitinga dēļ palielinājās gan riska prēmija, gan arī aizņēmumu izmaksas. Valsts obligāciju ienesīgums strauji palielinājās līdz 9 %. Ņemot vērā to, ka ievērojami izplatījās nevēlēšanas uzņemties risku, palielinājās spiediens uz valūtas kursu, turklāt bija būtiski ierobežota piekļuve obligāciju tirgum valdības aizņemšanās nepieciešamību nodrošināšanai, tāpēc 2009. gada martā Rumānijas iestādes pieprasīja finansiālo palīdzību.

Īrija

Ņemot vērā bažas par pārmērīgo piedāvājumu un cenu burbuli, 2007. gada beigās bija zudusi ieguldītāju uzticība Īrijas nekustamā īpašuma nozarei. Šā iemesla dēļ Īrija saskārās ar divām problēmām, proti, strauji kritās cikliskie ar būvniecību saistītie ieņēmumi un strauji radās ievērojami zaudējumi valsts banku sistēmā. Īrija 2008.–2010. gadā bija īstenojusi vērienīgus pasākumus savas banku nozares stiprināšanai. Tā sniedza valsts garantijas vietējo banku saistībām. Īrija savā banku nozarē iepludināja kapitālu vairāk nekā 20 % apmērā no tās IKP. Valsts aktīvu pārvaldības aģentūra pārņēma banku problemātiskos zemes un īpašumu attīstības aktīvus. Taču valdības pienākumi pret finanšu nozari bija paaugstinājuši valsts obligāciju ienesīguma likmes līdz vēl nepieredzētam līmenim un ievērojami ierobežoja valsts piekļuvi tirgum.

Portugāle

Laikposmam pirms finansiālās palīdzības pieprasījuma iesniegšanas bija raksturīgas negatīvas tendences valsts finanšu jomā, kā arī ekonomikas perspektīvas pasliktināšanās. Tāpēc mazinājās uzticība un tirgū arvien palielinājās spiediens uz Portugāles parādu, ko vēl vairāk pastiprināja negatīvās tendences eurozonas valsts obligāciju tirgos. Sašaurinoties tirgus pieejamībai, valdība arvien biežāk izmantoja īsāka termiņa vērtspapīru emisijas un citus finansējuma veidus (piemēram, privāto izvietojumu, sindicēto emisiju un īstermiņa finansējuma piesaisti no vietējām bankām ievērojamā apmērā). 2011. gada maija sākumā Portugāles obligāciju ar 10 gadu termiņu ienesīguma starpība salīdzinājumā ar Vācijas obligācijām palielinājās līdz 650 bāzes punktiem. Pēc tam, kad kredītreitingu aģentūras vairākas reizes pazemināja Portugāles obligāciju kredītreitingu, tā vairs nespēja sevi refinansēt ar tādām likmēm, kuras ļautu ilgtermiņā nodrošināt fiskālo ilgtspēju.

Grieķija

ES palīdzība Grieķijai krīzes laikā tiks apskatīta divos atsevišķos īpašajos ziņojumos, kurus Eiropas Revīzijas palāta publicēs: i) viens sniegs novērtējumu par to, vai Komisijas koordinētā tehniskā palīdzība pozitīvi ietekmēja programmu īstenošanu un Grieķijas reformu procesu – šo ziņojumu publicēs 2016. gada pirmajā ceturksnī – un vēlāk ii) otrā ziņojumā tiks vērtēta Grieķijas ekonomikas korekciju programmas izstrāde, uzraudzība un rezultāti.